

Prethodno priopćenje

UDK: 355.02(510):355.356(1-622 NATO)
327(510):355.356(1-622 NATO)Primljeno u uredništvo: 10. 12. 2007.
Prihvaćeno za tisak: 27. 12. 2007.

Kina i NATO

ROBERT BARIĆ*

Sažetak

Razvoj odnosa NR Kine i NATO-a rezultat je korjenite promjene kineske vanjske i sigurnosne politike, do koje je došlo u drugoj polovici proteklog desetljeća. Kao rezultat procesa prilagodavanja novim posthladnoratovskim odnosima na globalnoj i regionalnoj razini, Kina je pokrenula proces svog uključivanja u multilateralne političke, sigurnosne i ekonomske mehanizme i institucije na području istočne Azije. Cilj ovog koraka je stvaranja sustava kooperativne sigurnosti koji bi dugoročno trebao osigurati sigurnost i stabilnost područja istočne Azije.

Gljučne riječi: Kina, NATO, kineska sigurnosna politika, kineska vanjska politika, odnos Kina-NATO

Vijest o kineskom interesu za uspostavu formalnog odnosa s NATO-om objavljena krajem 2002. godine¹ izazvala je značajan interes, budući da je navedeni kineski korak ukazivao na početak redefiniranja dotadašnje kineske politike prema NATO-u. Samo tri i pol godine prije (za vrijeme NATO-ve intervencije na Kosovu) američko bombardiranje kineskog veleposlanstva u Beogradu označilo je jedno od najhladnijih razdoblja u kinesko-američkim odnosima nakon 1989. godine, pri čemu su kineski dužnosnici jasno iskazali svoje protivljenje američkim savezima u svijetu smatrajući ih ostacima hladnoratovskog razdoblja koje SAD koristi u posthladnoratovskom razdoblju za ojačavanje svoje hegemonije, što na području Azije predstavljaju prijetnju ki-

*

Bojnik Robert Barić, pomoćnik savjetnika za obranu Predsjednika Republike Hrvatske, Pantovčak 241; e-mail: robert.baric@predsjednik.hr

1

Marcus, Jonathan, China seeks dialogue with Nato, *BBC News* 14. 12. 2002.

neskim interesima.² Navedena promjena stava prema NATO-u s jedne je strane posljedica kineske procjene kako se prisutnost NATO-a sve više osjeća na euroazijskom prostoru (Kavkaz, središnja Azija, partnerstvo s Ruskom Federacijom), te kako će Savez u budućnosti biti stalno prisutan na zapadnim granicama Kine. Ta činjenica, kao i novi ciljevi NATO-a (borba protiv terorizma) otvaraju vrata za uspostavljanje kooperativnog odnosa među obje strane. Međutim, navedenu promjenu treba sagledavati u znatno širem kontekstu: zajedno s nizom drugih mjera, ona ukazuje na činjenicu kako je na kineskoj strani završena rasprava o pitanju u kojem smjeru treba usmjeriti vanjsku politiku u posthladnoratovskom razdoblju, te da je Kina počela provoditi korjenitu promjenu svoje sigurnosne politike.

Razvoj kineske sigurnosne politike

Da bi se navedene promjene mogle sagledati i razumjeti, potrebno je ukratko osvrnuti se na činioce koji su odredili razvoj sigurnosne politike NR Kine nakon 1949. godine. Od nastanka NR Kine do danas, glavni cilj kineske sigurnosne politike je zaštita teritorijalnog integriteta i suvereniteta NR Kine. Može se reći kako su sve kineske sigurnosne inicijative usmjerene prema ostvarivanju navedenog cilja; ovakva usredotočenost rezultat je tragičnog kineskog iskustva u razdoblju između Prvog opijumskog rata i nastanka NR Kine (1839-1949.). U navedenom razdoblju Kina je svedena s položaja države koja je stoljećima kontrolirana područje istočne Azije³ na zemlju izloženu milosti zapadnih sila. Pri tome, Kina je pretrpjela velike teritorijalne gubitke: carska Rusija je prisilom i prevarom u razdoblju između 1858. i 1864. godine oduzela Kini velike dijelove teritorija,⁴ dio kineskih teritorija bio je pod stranim kontrolom (Mandžurija, Tajvan), a pokrajina Vanjska Mongolija postaje 1924. godine država pod patronatom SSSR-a. Uz to, Kina je bila na rubu dezintegracije, a nepostojanje unutarnje kohezije spriječilo je njezinu moderni-

2
Vidi: Deng, Yong, Hegemon on the Offensive: Chinese Perspectives on U.S. Global Strategy, *Political Science Quarterly*, Vol.116, No.3, 2001., 343-365. - Benjian, Xin, Security Dilemma Vs. US Policy Towards China in the Post-Cold War Era, *Contemporary International Relations*, rujan 2001. (www.uscc.gov/researchpapers/2000_2003/pdfs/secur.pdf).

3
U razdoblju između 221. godine prije Krista i druge polovice 19. stoljeća Kina je bila velika regionalna sila koja je ekonomski, kulturno i vojno dominirala većim dijelom istočne Azije. Za kontrolu susjednih područja korišten je specifični sustav davanja danka (engl. *tribute system*), kroz koji je bila uspostavljena mreža dinamičnih bilateralnih odnosa s pograničnim narodima i plemenima. Kinezi nisu svijet vidjeli kao skup natjecateljskih i jednakih nacija, već su smatrali kako postoji samo kineska civilizacija dok je ostatak svijeta bio u barbarizmu. Kineski imperator nije bio samo vladar Kine već i cijele civilizacije. Navedeni sinocentrični sustav vanjskih odnosa slomljen je u razdoblju između 1858. i 1895. godine tijekom ekspanzije zapadnih sila na azijskom području.

4
Vidi: Payne, S.C.M., *Imperial Rivals: China, Russia and Their Disputed Frontier*, M. E. Shape, New York 1996., 49-106.

zaciju. Po formiranju NR Kine kinesko komunističko vodstvo je odlučilo spriječiti ponavljanje ovog tragičnog perioda kineske povijesti. Kroz sva četiri hladnoratovska perioda razvoja sigurnosne politike NR Kine⁵ njezin glavni cilj bio je osiguravanje postojanja Kine, dok su ostali aspekti sigurnosti (npr. ekonomska sigurnost) bili potisnuti u drugi plan. Sklapanje saveza s SSSR-om 1949. bilo je neizbježno pošto su SAD u pedesetima nastojale ograničiti kineski utjecaj kroz pružanje vojne i ekonomske pomoći Japanu, Južnoj Koreji i Tajvanu. Međutim, pogoršavanje kinesko-sovjetskih odnosa nakon 1957. godine, koje je preraslo u otvoreni razlaz 1964., Kinu je postavio u procjep između dvije prema njoj neprijateljski raspoložene supersile. Prelomni trenutak u daljem razvoju kineske sigurnosne politike nastupio je 1969. godine. Nakon kratkotrajnog graničnog vojnog sukoba sa sovjetskom stranom na rijeci Usuri, kinesko vodstvo pokrenulo je proces normalizacije odnosa s SAD.⁶ Između 1972. i 1979. između dviju strana uspostavljena je suradnja s ciljem pariranja sovjetskom utjecaju u istočnoj Aziji. Međutim, poučena negativnim iskustvom sklapanja saveza s SSSR-om, kineska strana je umjesto saveza s SAD-om uspostavila strateško partnerstvo. Kineski cilj bio je zadržavanje što je moguće veće slobode akcije, s mogućnošću da (ako se ukaže potreba) kineska strana surađuje s SSSR-om u ograničavanju američkog utjecaja (početak normalizacije odnosa između Kine i SSSR-a u drugoj polovini osamdesetih godina prošlog stoljeća otvorio je i ovu mogućnost). Rezultat je bio stvaranje strateškog trokuta tri sile na području istočne Azije čime je u regiji uspostavljen odnos snaga koji je kineskoj strani jamčio stabilnost potrebnu za ekonomsku modernizaciju i otvaranje Kine prema zapadu, ali bez svrstavanja uz bilo koju supersilu. Navedena situacija uspostavljena je krajem sedamdesetih godina prošlog stoljeća i potrajala je do završetka hladnog rata.⁷ U navedenom razdoblju formulirale su se glavne odrednice kineske vanjske i sigurnosne politike:

1. Uspostavljanje i održavanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta NR Kine;

2. Sprječavanje dominacije bilo koje druge sile na cjelokupnom području Azije, pošto se time otvara mogućnost da bi ta sila pokušala dominirati Kinom. U ostvarivanju navedenog cilja NR Kina će izbjegavati ulaženje u čvrste saveze s jednom ili više država, već će kroz uspostavu partnerstva nasto-

5

Prosovjetski period, 1949-1957.; suprotstavljanje objema supersilama, 1958-1970.; ujedinjeni front protiv hegemonije, 1971-1981.; nesvrstan sigurnosni period, 1982-1991. Za prikaz razvoja sigurnosnog koncepta NR Kine vidi: Baiyi, Wu, *The Chinese Security Concept and its Historical Evolution*, *Journal of Contemporary China*, 10(27), 2001., 275-283.

6

Za detaljan prikaz vanjskih i unutarnjih činilaca koji su utjecali na kinesku odluku, vidi: Jian, Chien, *Mao's China and the Cold War*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill 2001., 239-276.; Ross, Robert S., Changbin, Jian (urednici), *Re-examining the Cold War: U.S.-China Diplomacy, 1954-1973*, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts) 2001., 288-389.

7

Za detaljni prikaz strateškog trokuta, vidi: Ross, Robert S. (urednik), *China, the United States, and the Soviet Union: Tripolarity and Policy Making in the Cold War*, M. E. Shape, New York, 1993.

jati balansirati prejak utjecaj jedne države ili skupine država na području Azije;

3. Bilateralni odnosi i sporazumi kao glavni način djelovanja kineske diplomacije. Iako je Kina postala članica mnogih multilateralnih međunarodnih organizacija, uvijek je bila vidljiva njezina rezerviranost prema djelovanju u okviru multilateralnih organizacija. U mnogim slučajevima Kina se tim organizacijama pridružila isključivo zbog očuvanja njezina međunarodna ugleda; Bejing ne dozvoljava tim organizacijama da ga sprječavaju u ostvarivanju kineskih ekonomskih i sigurnosnih interesa;⁸

4. Zalaganje za nezavisnost i samoodređenje u međunarodnim odnosima, te nepopuštanje pritisku bilo koje sile ili grupe država;

5. Osnovni zadatak kineske vanjske i sigurnosne politike je stvaranje međunarodne okoline koja će pogodovati naporima za modernizacijom Kine. Cilj ekonomske modernizacije predstavlja glavni pokretač kineske vanjsko-političke aktivnosti; uspješnost u njegovom ostvarivanju presudno utjecati i na druge ciljeve vanjske politike - očuvanja sigurnosti, suvereniteta i nezavisnosti, teritorijalnog integriteta Kine, te reunifikacije svih dijelova Kine. Navedeni ciljevi trebaju omogućiti ponovnu uspostavu tradicionalnog položaja Kine u Aziji kao regionalne sile - odnosno, ponovno uspostavljanje Središnjeg kraljevstva (ovaj tradicionalni izraz za Kinu upotrijebio je Jian Zeming u svom govoru na 15. kongresu KP Kine u rujnu 1997. godine), zemlje sa središnjim položajem u Aziji.⁹ Navedene odrednice svoje sigurnosne politike NR Kina je nastojala provesti i u posthladnoratovskom razdoblju. Međutim, u razdoblju nakon 1989. godine nekoliko događaja dovelo je u pitanje mogućnost nastavka održanja hladnoratovskih obrazaca vanjske i sigurnosne politike. Prva ozbiljna naznaka potrebe promjene kineske sigurnosne politike bila je reakcija SAD na kinesko gušenje demonstracija na trgu Tien-an-men 1989. godine. Ozbiljno zahlađenje odnosa do kojeg je došlo nekoliko puta tijekom proteklog desetljeća nije bilo izazvano samo spomenutim događajem, već i konfrontacijom Kine s Tajvanom 1995. godine, te sve većom zabrinutošću SAD po pitanju rasta kineske ekonomije i modernizacije PLA.¹⁰ Druga promjena bila je završetak hladnog rata i raspad bipolarne strukture međunarodnih odnosa što je kao posljedicu imalo globalnu dominaciju SAD. S jedne strane nestankom SSSR-a Kina je zadobila veću slobodu djelovanja na međunarodnoj sceni. Međutim, time je na području sjeveroistočne Azije bio srušen hladnoratovski strateški trokut: SAD su stekle dominantan utjecaj u regiji, čemu se većina zemalja regije nije usprotivila (prisutnost SAD u regiji je posmatrana kao stabilizirajuća). Navedena situacija je početkom proteklog de-

8

Christensen, Thomas J., Chinese Realpolitik, *Foreign Affairs*, Vol. 75, No.5, rujan/listopad 1996., 38-40.

9

Halloran, Richard, China: Restoring the Middle Kingdom, *Parameters*, Vol. 28, No. 2, 1998., 56-68.

10

PLA - Kineska narodnooslobodilačka vojska (engl. People's Liberation Army), službeni naziv za OS NR Kine.

setljeća u Kini ponovo oživjela percepciju SAD kao hegemonu koji želi zadržati rast Kine, i to u situaciji kada bi u eventualnoj vojnoj konfrontaciji Kina bila u podređenom položaju.¹¹ Usprkos navedenim promjenama Kina je početkom prošlog desetljeća pokušala nastaviti dotadašnju vanjsku i sigurnosnu politiku, što pokazuje nekoliko primjera. U odnosima sa drugim silama i susjedima Kina je nastavila preferirati bilateralne odnose umjesto dijaloga kroz multilateralne regionalne organizacije Kina je odbila svaku mogućnost pregovaranja o pitanjima koja (prema kineskom mišljenju) mogu ugroziti njezin suverenitet u suvereniteta (Tibet, pitanje Tajvana, spor o suverenitetu nad otočjem Spratly i Paracel u Južnokineskom moru). Tvrd kineski stav po navedenim pitanjima je u zemljama regije, kao i među dijelom komentatora na Zapadu, protumačen kao dokaz o opasnosti jačanja Kine i potencijalnoj prijetnji stabilnosti cijele regije.¹² Uspostavljanje strateškog partnerstva s Ruskom Federacijom 1996. godine bilo je motivirano nastojanjima obje strane da na području Dalekog istoka stvoru protutežu rastućem utjecaju SAD. Objie zemlje su iste godine osnovale i mehanizam Šangajske petorka (Shanghai Five, S-5, koja je uz Kinu i Rusiju obuhvatila Kazahstan, Kirgizistan i Tadi-kistan), radi rješavanja otvorenih sigurnosnih problema između ovih zemalja, ali i očuvanja utjecaja Kine i Rusije u središnjoj Aziji.

Razlozi promjene kineske politike Daljnji razvoj događaja na području sjeveroistočne Azije pokazao je neodrživost dotadašnjeg kineskog pristupa u odnosu na zemlje regije. Umjesto održavanja odnosa karakterističnih za hladnoratovsko razdoblje, zemlje regije sve su više bile upućivane prema multilateralnoj suradnji i stvaranju mehanizama regionalne suradnje. Ova tranzicija bila je olakšana i činjenicom da na području sjeveroistočne Azije nikada nije bio uspostavljen formalni sigurnosni savez, kao što je bio slučaj s NATO-om u Europi. Za vrijeme hladnog rata SAD su umjesto multilateralnog sustava kolektivne sigurnosti uspostavile mrežu bilateralnih saveza, tzv. San Francisco sustav saveza.¹³ Intenziviranju uspostave regionalnih mehanizama

11

Američki uspjeh u ratu protiv Iraka 1991. predstavljao je za kinesko političko i vojno vodstvo šok, koji je doveo do odbacivanja dotadašnje strategije narodnog rata, te intenziviranja napora prema uvođenju u naoružanje visokotehnoloških oružanih sustava.

12

Za prikaz ovakvih mišljenja vidi: Segal, Gerald, East Asia and the "Constraintment" of China, *International Security*, Vol. 20, No. 4, 1996., 107-135.

13

Razlog zbog kojeg su SAD u Aziji preferirale bilateralne saveze umjesto uspostave multilateralne sigurnosne organizacije (kao što je NATO) bio je kombinacija nekoliko činilaca. S jedne strane, tradicionalno se ističu materijalni činioci (vojne sposobnosti, efikasnost u odgovoru na prijetnje) u objašnjava-nju razloga zbog kojih SAD nisu u Aziji uspostavile sigurnosnu organizaciju koja bi bila ekvivalent NATO-u. Novija objašnjenja smatraju samo materijalne činioce nedovoljnima za objašnjava-nje američke odluke, i kombiniraju ih s percepcijom kolektivnog identiteta utemeljenom na rasnim, povijesnim, političkim i kulturnim činiocima. Prema ovom pogledu, kreatori vanjske politike SAD nakon II svjetskog rata su potencijalne saveznike na području Zapadne Europe posmatrali kao relativno jednake članove jedinstvene zajednice, koji s njima dijele iste vrijednosti i civilizacijski identitet. S druge strane, potencijalni saveznici na području Azije percipirani su kao dio jedne civilizacijski različite i strane zajednice koja je ujedno bila inferiorna. Ova objašnjenja ističu primat američkog kolektivnog identiteta u formiranju vanjskopolitičkih ciljeva SAD. Stoga se može reći kako je civilizacijsko-kulturo-

ma suradnje pogodovalo je i jačanje ekonomskih veza među zemljama regije, činjenica da borba protiv aktualnih sigurnosnih prijetnji (terorizam, organizirani kriminal) zahtijeva pojačanu suradnju među zemljama regije, te činjenica da za vrijeme hladnog rata nisu uspostavljeni nikakvi institucionalizirani mehanizmi koji bi sprječavali navedeni trend. Promjena kineske politike postala je neizbježna nakon što je postalo jasno kako bi zadržavanje dotadašnje politike u pitanje doveo dalji ekonomski razvoj Kine. Ekonomski razvoj Kine više nije moguć bez daljeg integriranja s svjetskom privredom. Održavanje visokog ekonomskog rasta traži nastavak stranih ulaganja i povećavanja vanjskotrgovačke razmjene. U iduća dva do tri desetljeća Kina mora održati visoku stopu ekonomskog rasta iz dva razloga. Prvi je dalja modernizacija zemlje: u svim kineskim planovima poticanje ekonomskog rasta ističe se na prvom mjestu. Drugi razlog je činjenica da bi usporavanje ekonomskog razvoja dovelo u pitanje legitimitet vlasti KP Kine. U takvim uvjetima svaki veliki poremećaj postignute stabilnosti na području sjeveroistočne Azije (odnosno Azije u cjelini) može imati teške posljedice za Kinu. Drugi veliki izazov je pitanje energetske sigurnosti NR Kine. Jedan od glavnih kineskih sigurnosnih izazova u ovom stoljeću je pitanje osiguravanja pristupa energetskim izvorima potrebnim za njezin dalji ekonomski razvoj. Rastuće energetske potrebe Kine više se ne mogu zadovoljiti njezinim još uvijek velikim rezervama ugljena. Osim toga, dalje oslanjanje na ugljen samo pogoršava zabrinjavajuću ekološku situaciju u Kini. Iz navedenih razloga, u prvoj polovini XXI stoljeća glavni kineski izvor energije postaju nafta i prirodni plin. Međutim, kineska nalazišta nafte i plina nisu dovoljna za zadovoljavanje njezinih cjelokupnih potreba što već sada Kinu prisiljava na uvoz ovih energenata. Glavni izvor nafte i plina za kineske potrebe biti će područje Bliskog istoka, te područje centralne Azije. Iz navedenog razloga Kina mora spriječiti ozbiljnije poremećaje u odnosima s svojim susjedima ali i SAD pošto bi bilo kakva konfrontacija mogla dugoročno ugroziti kineskoj strani pristup izvorima nafte i prirodnog plina izvan njezinih granica. Navedeni razlozi ukazali su na neizbježnost promjene kineske sigurnosne politike, koja je otpočela sredinom prošlog desetljeća.

Novi sigurnosni koncept Sredinom prošlog desetljeća, na poticaj odjela za Aziju u okviru kineskog ministarstva vanjskih poslova, kineski znanstvenici počeli su s radom na novom sigurnosnom konceptu. Osnovna ideja novog sigurnosnog koncepta bila je odbacivanje odnosa u regiji zasnovanih na konceptu ravnoteže moći (koji je prevladavao za vrijeme hladnog rata) i njegovoj zamjeni s multilateralnom diplomacijom. Temeljna postavka novog koncep-

loški utemeljena percepcija u kombinaciji s materijalnim činiocima i pitanjem efikasnosti djelovanja bila od presudne važnosti u određivanju interesa i akcija SAD u Europi i Aziji te usvajanju različitih politika u ova dva područja. Vidi: Hemmer, Christopher, Katzenstein, Peter J., Why is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism, *International Organization*, Vol. 56, No. 3, 2002., 575-607.; Acharya, Amitav, 'Why Is There No NATO in Asia?' *The Normative Origins of Asian Multilateralism*, Weatherhead Center for International Affairs, Paper No. 05-05, Harvard University, 2005.

ta bila je postizanje sigurnosti Kine kroz sigurnost njezinih susjeda: Kina je na svaki način morala smanjiti rastuću zabrinutost susjednih zemalja regije izazvanu rastom kineske ekonomske snage te modernizacijom PLA. Ukoliko susjedne zemlje regije nastave s percipiranjem Kine kao sigurnosne prijetnje, pogoršanje odnosa može dovesti do kineske izolacije što bi se negativno odrazilo na ekonomski razvoj Kine a time i na njezinu političku stabilnost.¹⁴ Zajednička osuda svih članica ASEAN-a, objavljena povodom krize koju su izazvale kineske aktivnosti na području otočja Spratly 1995. godine, te kriza oko Tajvana 1996., značajno je utjecala na stav Bejinga po pitanju multilateralne sigurnosne suradnje. Postalo je očito kako Kina više ne može izbjegavati sudjelovanje u regionalnim sigurnosnim mehanizmima pošto bi to vodilo ka daljem jačanju podozrivosti susjednih država, njihovu okupljanju i djelovanju protiv Kine (uz pomoć SAD), što bi dugoročno moglo dovesti do izolacije Kine. Predloženo rješenje sastojalo se u demonstraciji kineske spremnosti za poštivanjem normi međunarodnih odnosa, kroz kinesko uključivanje u djelovanje regionalnih multilateralnih mehanizama i organizacija. Navedeni sigurnosni koncept formuliran je u srpnju 1997., a objavljen u okviru Bijele knjige o nacionalnoj obrani, objavljene u srpnju 1998. godine.¹⁵ Glavne odrednice novog koncepta sigurnosti su:

1. Reafirmacija pet principa miroljubive koegzistencije kao osnove za sigurnosni poredak u Aziji.¹⁶

2. Poticanje ekonomske suradnje zemalja regije kroz međusobno otvaranje njihovih tržišta, uklanjanje nejednakosti i diskriminacije u trgovini, ojačavanje obostrano korisne suradnje.

3. Promjena kineskog stava prema multilateralnim mehanizmima i organizacijama (poticanje obostranog povjerenja kroz dijalog i suradnju, mirno rješavanje sporova na način da se izbjegne konfrontacija ili usvajanje rješenja

14

Konstantni ekonomski rast postao je osnovni uvjet održavanja političkog i ekonomskog sustava NR Kine. Kombinacija ekonomskog rasta i pažljivog poticanja nacionalizma kao kohezivnog elementa društva zamjenjuje ideološku osnovu legitimiteta vlasti KP Kine koja je nastala kao rezultat uspjeha P Kine u borbi protiv japanskog osvajanja u tridesetim i četrdesetim godinama prošlog stoljeća, te pobjede u građanskom ratu i uspostave NR Kine (ova ideološka osnova vlasti KP Kine je dovedena u pitanje teškim posljedicama neuspjeha ekonomske reforme u okviru politike Velikog skoka naprijed između 1958. i 1960., te posljedicama Kulturne revolucije između 1965. i 1968. Usprkos negativnim posljedicama koje donosi poticanje visoke stope ekonomskog rasta (korupcija, ekološko zagađenje, pojava ekonomske nejednakosti među stanovništvom, nejednak razvoj obalnih i unutarnjih dijelova Kine), to je jedini način za osiguravanje zaposlenosti i boljeg životnog standarda miliona stanovnika koji svake godine ulaze na tržište radne snage (procjenjuje se kako se u idućih 8-10 godina u Kini godišnje treba stvoriti 10-12 miliona novih radnih mjesta). Stoga, svako ugrožavanje ekonomskog rasta, bilo izazvano vanjskim ili unutarnjim činiocima, može dovesti do teških posljedica po političku i ekonomsku stabilnost NR Kine.

15

China's National Defense, Information Office of the State Council of the People's Republic of China, July 1998, Beijing (<http://russia.shaps.hawaii.edu/security/china-defense-july1998.html>).

16

Pet principa miroljubive koegzistencije su: poštivanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta drugih država; neagresivno ponašanje između država; nemiješanje u unutarnja pitanja drugih država; odnosi između država zasnovani na jednakosti i obostranoj koristi; miroljubiva koegzistencija država. Navedene principi definirani su još 1954. godine.

koja bi bila izravno usmjerena protiv sigurnosnih interesa neke zemlje. Kineski sigurnosni koncept, bez obzira na kritične ocjene o trenutnom međunarodnom poretku i dominirajućoj ulozi SAD, nije usmjeren prema mijenjanju tog poretka već ostvarivanju globalne i regionalne suradnje u postojećim okvirima kao preduvjeta za dugoročni ekonomski razvoj Kine.¹⁷ Novi koncept dopunjen je 1999. godine, objavljivanjem dokumenta na sastanku ministara vanjskih poslova ARF-a. Analiza novog sigurnosnog koncepta ukazuje na njegove dvije ključne odrednice. Prva je širenje pojma sigurnosti - sigurnost se više ne promatra isključivo kao vojna sigurnost (iako kineska strana ne zanemaruje ni ovaj aspekt sigurnosti), već se naglasak stavlja na ekonomske aspekte sigurnosti, ugrožavanje ekologije, te izazove koji su posljedice organiziranog kriminala. Naglasak je na činjenici da prošireni sadržaj sigurnosti sada obuhvaća i postizanje stabilnog unutarnjeg uređenja. Druga činjenica je zagovaranje odnosa između Kine i drugih država zasnovanih ne na konfrontaciji već na poboljšavanju suradnje i obostranom povjerenju, što treba kod drugih država ostvariti osjećaj vlastite sigurnosti. Kineski cilj je preoblikovanje azijsko-pacifičke sigurnosne arhitekture još uvijek zasnovane na hladnoratovskim temeljima u sigurnosni sustav zasnovan na četiri komponente: obostranoj (jednakoj) sigurnosti, zajedničkoj sigurnosti, kooperativnoj sigurnosti i sveobuhvatnoj sigurnosti.¹⁸ Novi sigurnosni koncept je nakon 1998. godine doveo do intenziviranja kineske multilateralne diplomacije. Iako je Kina početkom devedesetih godina prošlog stoljeća postala član regionalnih organizacija, primarna motivacija za navedeni korak bila je izbjegavanje mogućnosti ostanka izvan ovih asocijacija a ne želja za stvarnom multilateralnom suradnjom (multilateralne institucije percipirane su kao mehanizmi kojima se druge države mogu poslužiti za ograničavanje kineskog suvereniteta i slobode djelovanja). Ovakva politika počela se mijenjati između 1996. i 1999. godine, a nakon 2000. godine je nastupila definitivna promjena. Danas se multilateralne institucije percipiraju kao značajno sredstvo za ostvarivanje kineskih vanjskopolitičkih ciljeva (kroz ostvarivanje utjecaja na oblikovanje i razvoj regionalnih institucija, posebno na ekonomskom području).¹⁹ Mijenjanje sigurnosnog koncepta treba razmatrati u širem okviru kineske vanjske politike, odnosno u posthladnoratovskoj zamjeni koncepta nesvrstavanja i neula-

17

Vidi: Mengzi, Fu, China's Development and Security Concept, *Beijing Review*, 23. 5. 2005. (<http://www.bjreview.com.cn/En-2005/05-23-e/viewpoint.htm>).

18

Vidi: Guichang, Zhu, *China and the Asia Pacific Security System*, Jean Monnet Working Papers in Comparative and International Politics no. 32, 2000. (<http://www.fscpo.unict.it/EuroMed/jmwp32.htm>). Liping, Xia, The New Security Concept In China's New Thinking Of International Strategy, *SIIS International Review* no. 34, Shanghai Institute for International Studies, 2004. (<http://www.sis.org.cn/english/journal/2004/1/InterReview/Xia%20Liping.htm>).

19

Za evoluciju kineskih pogleda na multilateralne regionalne organizacije, vidi: Cheng-Chwee, Kuik, Multilateralism in China's ASEAN Policy: Its Evolution, Characteristics and Aspiration. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 27, No. 1, 2005., 102-122.

ženja u saveze s konceptom partnerstva.²⁰ Kineski koncept partnerstva zasnovan je na izgradnji odnosa među državama, zasnovanim na postojanju određenih zajedničkih interesa koji predstavljaju osnovu za zajedničko djelovanje.²¹ U odnosu prema svojim susjedima navedeni koncept partnerstva provodi se kroz politiku dobrosusjedskih i prijateljskih odnosa (*mu lin you hao*). Po pitanju kineske motivacije za sudjelovanjem u regionalnim multilateralnim procesima postoje dvije škole mišljenja. Prema prvoj, radi se o pažljivoj akciji ostvarivanja kineskih nacionalnih interesa kroz umirivanje susjeda radi sprječavanja njihovog udruživanja s ciljem izolacije Kine.²² Druga škola mišljenja smatra kako se radi o iskrenom prihvaćanju pravila i normi multilateralnih procesa.²³ Prema mišljenju autora, radi se o nepotrebnom razdvajanju dva simultana i međusobno povezana procesa koji se međusobno nadopunjuju. Kina, kao i svaka država nastoji ostvariti svoje nacionalne interese ali kroz suradnju i traženje kompromisa u okviru multilateralnih procesa, kako bi se nastavilo jačanje moći Kine bez izazivanja udruženog napora SAD i zemalja regije u sprječavanju ovog procesa. U ovom procesu u zadnje vrijeme Kina nastoji potaknuti institucionalizaciju postojećih regionalnih asocijacija (uspostavljanje specifičnih normi i pravila djelovanja asocijacija, te mehanizama za njihovo provođenje). Ova nastojanja mogu se vidjeti u kineskom djelovanju u okviru nekoliko regionalnih organizacija (S-5/SCO, ARF, APEC, ASEAN plus Three).²⁴ Revitalizacija mehanizma Šangajske petorke. Prvo-

20

Za prikaz kineskih pogleda na novu vanjsku politiku NR Kine vidi: Liping, Xia, China: a responsible great power, *Journal of Contemporary China*, Vol. 26, No. 10, 2001., 17-25.

21

Kineski koncept partnerstva (*huoban*), koji se primjenjuje od sredine prošlog desetljeća rezultat je napora usmjerenih ka uklañanju negativne percepcije Kine od strane njezinih susjeda i drugih velikih sila, nastale kao posljedice procesa jačanja kineske moći. Bit partnerstva je u stvaranju mreže odnosa NR Kine i velikih sila, te neposrednih susjeda/regionalnih organizacija zasnovanih na jednakosti, suradnji, povjerenju, obostranom poštovanju. Na opisan način bi se uspostavio sustav ravnoteže u međunarodnim odnosima (kroz poštivanje navedenih principa velike sile i drugi subjekti međunarodnih odnosa međusobno bi uravnoteživali svoje djelovanje). Prema kineskim pogledima, rezultat ovako zasnovanih međunarodnih odnosa treba biti stvaranje odnosa među zasnovanih na promoviranju stabilnosti, postizanju ekonomskog razvoja i stvaranju multipolarnog sustava međunarodnih odnosa. Kineski autori pri tome razlikuju hijerarhiju partnerskih odnosa: 1. strateško partnerstvo (između Kine i velikih sila - SAD i Ruske Federacije); 2. sveobuhvatno partnerstvo (s regionalnim silama, npr. s Kanadom, Francuskom, Egiptom, Saudijskom Arabijom); 3. konstruktivno partnerstvo (s EU); 4. partnerstvo zasnovano na dobrosusjedskim odnosima i obostranom povjerenju (s ASEAN-om); 5. kooperativno partnerstvo (s zemljama koje za Kinu predstavljaju potencijalnu prijetnju - Japan i Indija). Vidi: Cheng, Joseph Y.S., Wankun, Zhang, Patterns and Dynamics of China's International Strategic Behaviour, *Journal of Contemporary China*, Vol.11, No.31, 2002., 235-260.

22

Goldstein, Avery, The Diplomatic Face of China's Grand Strategy: A Rising Power's Emerging Choice, *The China Quarterly*, Issue168, 2001., 835-864.

23

Johnston, Alastair Iain, "Is China a Status Quo Power?", *International Security*, Vol. 27, No. 4, 2003., 5-56.

24

Proces institucionalizacije zasniva se na prihvaćanju i primjeni zajedničkih normi od strane država regije. Ovakav pristup je neophodan zbog velikih razlika u političkom i ekonomskom razvoju među državama istočne Azije, no usprkos njegovoj sporosti on stvara osnovu za budući institucionalni razvoj regionalnih asocijacija.

bitni razlog osnivanja mehanizma S-5 bio je ograničen: cilj je bio provođenje kontrole demilitariziranih područja na obje strane rusko-kineske granice, te (od 1997.) smanjivanje brojnosti preostalih vojnih snaga u pograničnim područjima. Međutim bombaški napadi izvedeni u veljači 1999. godine u Taškentu, te upadi islamista u Kirgizistan²⁵ pokazali su kako je navedeni mehanizam djelotvoran samo u reguliranju obrambenih pitanja ali ne i u sprječavanju sigurnosnih izazova kao što je djelovanje islamističkih organizacija. Premda je na sastanku članica S-5 u Bishkeku 1999. godine naznačeno da se S-5 treba aktivno uključiti u borbu protiv terorizma separatizma i religijskog ekstremizma do rujna 2001. godine nisu poduzeti nikakvi praktični koraci u preusmjeravanju djelovanja S-5. U trenutku američke intervencije u Afganistanu S-5 nije razvio infrastrukturu koja bi mu omogućila zadobivanje uloge glavne regionalne sigurnosne organizacije. U takvim okolnostima i Kina i Rusija uviđaju kako moraju reorganizirati S-5 ukoliko ne žele prepustiti inicijativu SAD. Godine 2001. S-5 prerasta u Šangajsku organizaciju za suradnju²⁶ kojoj se kao novi član pridružuje Uzbekistan. Premda je unutar Kine bilo mišljenja da bi SCO trebao predstavljati protutežu širenju SAD i NATO-a u središnjoj Aziji,²⁷ nekoliko događaja krajem 2001. i početkom 2002. godine (američka vojna akcija u Afganistanu, približavanje Rusije NATO-u, poboljšanje odnosa između SAD i Pakistana) su pokopali takve poglede na budućnost SCO. Umjesto toga, na sastanku SCO-a održanom u Petrogradu u lipnju 2002. godine šest članica donijelo je povelju kojom se kao zadaće SCO određuju ojačavanje obostranog povjerenja i dobrosusjedskih odnosa između potpisnica, te razvijanje regionalne suradnje na različitim područjima.²⁸ Kroz navedena područja suradnje Kina nastoji na području središnje Azije uspostaviti multilateralni sustav sveobuhvatne sigurnosti koji bi primarno bio usmjeren na rješavanje izazova netradicionalnih sigurnosnih prijetnji. Za Kinu, SCO treba poslužiti kao okvir za ostvarivanje sljedećih ciljeva:²⁹

25

U kolovozu 1999. iz Tadžikistana, te godinu dana kasnije iz Uzbekistana na područje Batkena na jugu Kirgizije.

26

Shanghai Cooperation Organization (SCO).

27

To je bilo vidljivo u izjavama članica SCO koje su osuđivale namjeru SAD za povlačenjem iz ABM sporazuma i američki program razvoja antibalističke obrane, te pružanjem potpore Kini u sporu s Tajvanom. Ideja o protuteži NATO-u bila je prisutna i u trenutku stvaranja S-5, kao modela sigurnosnog sporazuma za šire područje Azije koji ne bi bio utemeljen na hladnoratovskom obrascu organiziranja. S obzirom da je S-5 osnovan u trenutku najave proširenja NATO-a i revitalizacije američko-japanskog sigurnosnog sporazuma, može se zaključiti kako su ovi događaji djelovali kao poticaj za navedena razmišljanja.

28

Suradnja u borbi protiv terorizma, organiziranog kriminala, ilegalnih migracija, separatističkih pokreta; obrambena suradnja; suradnja na području ekonomije, trgovine, energije i transporta; znanstvena i kulturna suradnja.

29

Zhuangzhi, Shu, New and Old Regionalism: The Shanghai Cooperation Organization and Sino-Central Asian Relations, *The Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 4, 2004., 604-611.

- Razvijanje sveobuhvatnog i širokog modela ekonomske kooperacije na području razmjene roba, kapitala i tehnologije (s većim naglaskom na izvoz kapitala i tehnologije) između Kine i Rusije, koji bi obuhvatio i ostale zemlje tog područja i vodila ka regionalnoj ekonomskoj integraciji.

- Razvoj regionalnog multilateralnog sigurnosnog mehanizma za rješavanje različitih sigurnosnih izazova (regionalni vojni sukobi; borba protiv separatističkih i ekstremističkih organizacija; transnacionalni kriminal; ekološka sigurnost).

- Postizanje uspostavljanja ravnoteže članica SCO u odnosima između SCO i SAD. SCO mora biti regionalna organizacija koja će surađivati s SAD, pošto su američke nakon 2001. godine u sklopu globalne borbe protiv terorizma prisutne na području središnje Azije na duže vremensko razdoblje. Iako Kina nije sretna zbog takvog razvoja događaja, SCO se može iskoristiti kao mehanizam za zajedničku suradnju u borbi protiv terorizma u regiji.³⁰ Nova orijentacija SCO vidljiva je u aktivnostima koje je organizacija poduzela između 2001. i 2004. godine. U drugoj polovini 2001. godine održane su zajedničke kinesko-kirgizijske vojnih vježbi (cilj vježbi bio je uvježbavanje odgovora na upad veće skupine islamističkih ekstremista); 30. travnja 2003. godine u Taškentu formirana je (s zakašnjenjem od nekoliko godina) regionalna antiteroristička struktura (RATS); u lipnju 2004. članice SCO potpisale su sporazum o borbi protiv krijumčarenja narkotika. Na ekonomskom području cilj SCO je osnivanje zone slobodne trgovine na području središnje Azije; osim ekonomskog značenja, ovaj korak može predstavljati značajnu pomoć u borbi protiv netradicionalnih sigurnosnih prijetnji (kroz smanjivanje siromaštva koje je jedan od glavnih uzroka rasta terorizma i organiziranog kriminala u regiji). Glavni cilj SCO na ovom području je poticanje trgovinske razmjene između članica organizacije, pri čemu je naglasak na izgradnji regionalne infrastrukture (prometnice, ujednačavanje carinskih tarifa). U ekonomskoj integraciji članica SCO uočene su sljedeće zapreke: nepovoljna sigurnosna situacija u regiji, različiti stupanj ekonomskog razvoja članica, različiti monetarni sustavi, sukobi po pitanjima korištenja vode. Iz navedenog razloga još je prerano prognozirati uspješnost SCO na ekonomskom području. Drugi primjer promjene kineskih stavova predstavlja odnos prema Regionalnom forumu ASEAN-a.³¹ Premda se u razdoblju 1994.-1996. godine Kina protivila značajnijem djelovanju ARF-a, nakon 1997. mijenja svoj odnos prema ovoj organizaciji. Danas Kina nastoji u okviru ARF-a razvijati princip razrješavanja sukoba kroz primjenu preventivne diplomacije, te koncept obostrane sigurnosti. Na području regionalne ekonomske suradnje Kina i njezini susjedi žele izbjeći svaki veći poremećaj koji bi ugrozio njihovu ekonomsku stabilnost. Ki-

30

Za kineske poglede na prisutnost SAD na području središnje Azije, te ulogu SCO, vidi: Dongfeng, Ren, *The Central Asia policies of China, Russia and the USA, and the Shanghai Cooperation Organization process: a view from China*, *Stockholm International Peace Research Institute*, 2003., 13-17.

31

ASEAN Regional Forum (ARF), sigurnosna organizacija ASEAN-a osnovana 1994. godine.

na je aktivna u APEC-u³² i ASEAN plus Three.³³ U ovom trenutku za Kinu najmanje značenje ima APEC; Kina je od APEC-a očekivala značajne rezultate u stvaranju regionalne zone slobodne trgovine, ali slabi rezultati ostvareni u liberalizaciji trgovine potaknuli su Beijing da veću pažnju usmjeri prema APT.³⁴ Kinesko djelovanje u okviru APT značajno je proširilo utjecaj Bejinga u regiji. Ne samo da je ova organizacija poslužila kao okvir za uspostavu azijske financijske suradnje,³⁵ već je Kina počela širiti djelovanje organizacije s ekonomskog područja na rješavanje sigurnosnih pitanja. U siječnju 2004. godine članice organizacije održale su ministarski sastanak o suradnji u borbi protiv terorizma i organiziranog kriminala. Stoga se, kao i u slučaju SCO (gdje taj proces teče u obratnom smjeru, od sigurnosnih prema ekonomskim pitanjima), vidi evolucija APT prema konceptu sveobuhvatne, zajedničke i kooperativne sigurnosti koji zagovara Kina. Također, u kineskom djelovanju unutar ARF-a i APT-a vidi se i važnost koju Beijing daje suradnji s ASEAN-om. Iako je početkom prošlog desetljeća Kina prema ovoj organizaciji bila prilično suzdržana, danas obje strane intenziviraju suradnju na ekonomskom i drugim područjima. Zemlje ASEAN-a su nakon financijske krize 1997.-1998. značajno poboljšale svoj odnos prema Kini, što je kinesku stranu uvjerilo u prednosti kooperativnog i multilateralnog pristupa u odnosu s susjedima.³⁶ Navedeni pristup vidljiv je i na području rješavanja regionalnih sigurnosnih problema, na području kontrole naoružanja i sprječavanja proliferacije oružja za masovno uništenje, te na području energetske suradnje Kine i zemalja u regiji.

32

Asia-Pacific Economic Cooperation Forum (Azijsko-pacifički forum za regionalnu ekonomsku suradnju) je osnovan 1989. godine kao regionalna organizacija država s obje strane Pacifika.

33

ASEAN plus Three (APT, ASEAN plus tri) osnovan je 1997. godine kao regionalna organizacija koja uz članice ASEAN-a obuhvaća tri druge države (Kina, Japan, Južna Koreja), ali ne i SAD. Cilj ove regionalne organizacije je poticanje ekonomske suradnje njezinih članica, ali i stvaranje azijskog regionalnog identiteta.

34

Kina je bila posebno razočarana djelovanjem APEC-a za vrijeme azijske financijske krize 1997. godine, kada se APEC pokazao nesposobnim za poduzimanje mjera koje bi barem ublažile posljedice krize. Glavni razlog neuspjeha APEC-a bilo je inzistiranje SAD da se posljedice financijske krize rješavaju u okviru IMF-a a ne kroz APEC. Zbog navedenog razloga SAD su odbacile japansku inicijativu za uspostavljanje azijskog monetarnog fonda, čime se pokazala nesposobnost APEC-a za pružanjem vodstva u ovoj krizi.

35

Kao okvir za financijsku suradnju uspostavljena je 2000. godine inicijativa Chiang Mai, na sastanku u istoimenom mjestu u Tajlandu. Čine ju Kina, Japan, Južna Koreja, članice ASEAN-a, ali ne i SAD. Cilj ove inicijative je poboljšavanje regionalne financijske stabilnosti narušene ekonomskom krizom iz 1997. godine.

36

Za evoluciju odnosa Kine i ASEAN-a, vidi: Lai, Yueh-Tsan, *China's Strategy Toward the Asia-Pacific Multilateral Mechanism*, *RUSI Journal*, Vol.149, No.1, 2004., 69-71.; Jianqun, Wang, *Forging Closer China-ASEAN Cooperation at the Regional Multilateral Arena*, *China-ASEAN Project Occasional Paper No. 2*, Centre for Asean Studies, University of Hong Kong, 2003. Za detaljni prikaz povijesti odnosa Kine i ASEAN-a, vidi: Ba, Alice D., *China and ASEAN, Renavigating Relations for a 21st Century Asia*, *Asian Survey*, Vol. 43, No. 4, 2003., 622-647.

Odnos s NATO-om Opisana promjena kineske sigurnosne politike vidljiva je i u mijenjanju kineskog odnosa prema NATO-u. Kineska reakcija na operaciju *Allied Force* (NATO-va zračna kampanja protiv SR Jugoslavije 1999.) bila je dovođenje u pitanje legitimnosti upotrebe sile u rješavanju kosovske krize, što je bilo vidljivo u izvještavanju kineskih medija.³⁷ Međutim, prethodno navedeni razlozi prisilili su kinesku stranu da u drugoj polovini 2002. godine formulira realističniju politiku prema NATO-u. Premda se Kina nije formalno odredila prema procesu proširenja NATO-a započetom 1997. godine, ona se protivila značajnom angažiranju NATO-a na području središnje Azije iz sljedećih razloga:³⁸

- Mogućnost da prisutnost NATO-a pokrene utrku u naoružanju.

- Prema kineskom mišljenju uspostavljanje snažnih vojnih veza između NATO-a i srednjeazijskih država ne bi pridonijelo smirivanju kriznih žarišta, već bi dovelo do vojnog sukobljavanja.

- Neke NATO članice pružale su tajnu potporu nacionalističkim separatističkim aktivnostima u Xinjangu. Normalizacija odnosa između Rusije i NATO-a do koje je došlo dolaskom na vlast Vladimira Putina, u Bejingu je praćeno sa pažnjom ali i s rastućom zabrinutošću. Promjena vanjskopolitičke orijentacija Rusije pod Putinom³⁹ na kineskoj strani je otvorila dilemu o dugoročnim posljedicama ruskog koraka. S jedne strane, pojavilo se mišljenje kako se radi o privremenoj promjeni ruske politike (radi stvaranja uvjeta za dugoročno vođenje nezavisne vanjske politike usmjerene ka stvaranju multipolarnog svjetskog poretka, što bi bilo i u kineskom interesu). Druga škola mišljenja ocijenila je da se radi o čvrstom svrstavanju Rusije na stranu Zapada na temelju Putinove procjene kako Rusija u ovom trenutku ionako nije sposobna ponovno preuzeti ulogu supersile, te da kroz pružanje potpore globalnoj borbi protiv terorizma može ostvariti značajne dobitke, posebno na ekonomskom polju; u navedenom kontekstu obnova partnerstva s NATO-om u svibnju 2002. godine u Reykjaviku protumačena je ruskim odustajanjem od protivljenja širenju NATO-a.⁴⁰ Ako je navedeni scenarij istinit, to bi predstavljao krajnje nepovoljni rezultat za Bejging. Mogućnost realizacije drugog scenarija na kineskoj strani ponovno je oživjela strahovanje od ame-

37

Vidi: Yang, Jin, *Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspapers*. *Gazette: The International Journal for Communication Studies*, Vol. 65, No. 3, 2003., 231-249.

38

Guangcheng, Xing, *China's Foreign Policy Toward Kazakhstan*. U: Legvold, Robert (urednik) *Thinking Strategically, The Major Powers, Kazakhstan and the Central Asian Nexus*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2003., 110-111.

39

Partnerstvo s SAD, posebno nakon terorističkih napada na SAD u rujnu 2001. kroz Putinovu potporu međunarodnoj borbi protiv terorizma. I prije rujna 2001. godine neki Putinovi koraci - poput slabog ruskog protivljenja američkom izlasku iz ABM sporazuma - izazvali su zabrinutost na kineskoj strani.

40

Vidi: Wo-Lam Lap, Willy Moscow Tilts West, Beijing Worries, *The Jamestown Foundation China Brief*, Vol. 2, No.12, 2002., 9-10.

ričke izolacije Kine (posebno ako se uzme u obzir stalna američka vojnu prisutnost u središnjoj Aziji nakon rušenja talibanskog režima, kojoj se Moskva nije usprotivila). Nakon normalizacije odnosa između Rusije i NATO-a, bilo je samo pitanje vremena kada će kineska strana zatražiti otpočinjanje formalnog dijaloga s Savezom. Na sastanku kineskih i predstavnika NATO-a, održanom 10. listopada 2002. godine na temelju kineske inicijative u Bruxellesu, kineska strana predložila je održavanje regularnih kontakata između obje strane po nekoliko pitanja (razmatranje strateških koncepata, razmatranje zajedničkih sigurnosnih prijetnji, NATO aktivnosti na području centralne Azije). Kineski interes za uspostavom formalnog odnosa s NATO-om potaknut je sljedećim razlozima:⁴¹

1. Ulaskom u WTO Kina je integrirana u svjetski ekonomski sustav, te je prema kineskim stavovima idući logičan korak njezina integracija u međunarodni sigurnosni sustav. Preduvjeti za ovaj korak stvoreni su prihvaćanjem novog sigurnosnog koncepta kojim je kineska strana priznala dalju neodrživost sigurnosne politike iz hladnoratovskog razdoblja.

2. Razvoj događaja između 1999. i 2002. godine (poboljšanje odnosa između NATO-a i Rusije, pripreme za dalje proširenje NATO-a, rastuća uloga NATO-a u Afganistanu) doveli su NATO na kineske granice, i potaknuli kinesku stranu na otpočinjanje razgovora radi uspostave formalnog odnosa s Savezom.

3. Usprkos i dalje postojećim razlikama između Kine i NATO-a borba protiv niza sigurnosnih prijetnji koje mogu negativno utjecati na kineski ekonomski razvoj (terorizam, širenje oružja masovnog uništenja, krijumčarenje droge, degradacija prirodnog okoliša, organizirani kriminal, širenje infektivnih bolesti) otvara mogućnost suradnje obje strane u borbi protiv istih. Kineska strana je posebno zainteresirana za povezivanje međunarodne borbe protiv terorizma s naporima za suzbijanje separatističkih pokreta unutar njezina teritorija (problem Xinjianga).

4. Dva obilježja daljeg razvoja NATO-a otvara mogućnost za uspostavu i razvoj suradnje: širenje pojma suradnje (NATO je uspostavio suradnju s zemljama nečlanicama Saveza koje se nalaze u Europi ali i izvan nje); spremnost NATO-a za suradnju i nadopunjavanje djelovanja, a ne sukobljavanje s Ujedinjenim narodima. Kineske ocjene istanbulske summita NATO-a naglašavaju sljedeće trendove razvoja Saveza:⁴²

1. Buduće djelovanje NATO-a sastojat će se u projekciji stabilnosti u regije izvan europskog kontinenta, a jedna od ključnih zadaća Saveza postaje borba protiv terorizma. Područja širenja djelovanja NATO-a su Kavkaz, središnja

41

Vidi: Zhang, Zhuqian, Beijing Calling, *NATO Review*, No. 3, 2003., 38-40. (http://www.nato.int/docu/review/pdf/i3_en_review2003.pdf).

42

Vidi: Qianghong, By Hu, A Preliminary Analysis of NATO's Trends Around Its Istanbul Summit. *International Security Studies*, 4th Issue, 2004., 46-55.

Azija, te područje Bliskog istoka i Sredozemlja. Dalje širenje NATO-a uslijedit će 2007. godine primanjem u članstvo preostale tri članice MAP-a.

2. Na području razvoja vojnih sposobnosti NATO daje naglasak na razvoju snaga za brze intervencije izvan teritorija zemalja članica (NRF snage, razvijanje sposobnosti zračnog i pomorskog strateškog transporta). Može se očekivati izvođenje preventivnih napada (putem vojnih intervencija).

3. Zbog nedovoljnih snaga angažiranih u procesu stabilizacije Afganistana, usprkos tome što je u kolovozu 2003. preuzeo zapovjedništvo nad ISAF-om, NATO nije postigao uspjeh i ovoj zadaći. Iz navedenog razloga NATO poduzima mjere za postizanje uspjeha u Afganistanu (širenje djelovanja na cijelo područje Afganistana, povećanje brojnosti snaga).

4. Dalji razvoj NATO-a bit će obilježen s nekoliko problema koji imaju potencijal za usporavanje unutarnje reorganizacije Saveza i njegove vanjske ekspanzije:

- nastavit će se natjecanje između SAD i EU na sigurnosno-obrambenom području, što će predstavljati jedan od glavnih izazova za budućnost NATO-a (u navedenom kontekstu naponi SAD usmjereni prema angažiranju NATO-a u Iraku može produbiti sukobe sa dijelom europskih saveznika, a razlike u mišljenjima obje strane mogu otežati dalje širenje NATO-a prema području Kavkaza/središnje Azije i Sredozemlja/Bliskog istoka);

- glavni unutarnji problemi u daljoj transformaciji NATO-a su pitanje odlučivanja (napori SAD da se odustane od odlučivanja konsenzusom), problemi s izgradnjom vojnih sposobnosti (nespremnost većine europskih članica za povećanjem vojnih izdataka);

- moguća je oštra reakcija Rusije zbog daljih pokušaja infiltracije NATO-a na područje središnje Azije. U kineskim akademskim krugovima transformacija NATO-a je dovela do dvije škole mišljenja.⁴³ Prema prvoj, Kina ne može izbjeći suradnju s NATO-om, kao najsnažnijom vojnom organizacijom na svijetu ali i političkim entitetom. Drugi pogledi smatraju da će širenje NATO-a dovesti Savez do granica Kine, te je sukobljavanje Kine i NATO-a neizbježno; zbog toga Kina treba biti pažljiva u uspostavi odnosa s NATO-om. Usprkos potonjim negativnim mišljenjima, 2005. godine Kina je otpočela s izravnim kontaktima na operativnoj razini s predstavnicima NATO-a u Bruxellesu. Povodom toga kineska strana naglašava kako se radi o poduzimanju prvog koraka prema složenijoj suradnji, koja bi za početak trebala uključiti suradnju na sljedećim područjima:⁴⁴

1. Poduzimanje zajedničkih ili paralelnih koordiniranih akcija protiv međunarodnog terorizma, posebno na području središnje Azije.

43

Can NATO get closer to China?, *People's Daily Online*, 2.7.2004. (english.people.com.cn/200407/02/eng20040702_148310.html).

44

Zhenqiang, Pan, China and NATO in the Future. *Foreign Affairs Journal* No.75, Chinese People's Institute of Foreign Affairs, 2005. (<http://www.cpifa.org/news/detail.php?ID=267&Issue=1>).

2. Ojačavanje suradnje ili koordinacije obje strane na području aktivnosti očuvanja mira na regionalnoj razini, pod pokroviteljstvom UN-a (Kina je posebno zainteresirana za iskustvo NATO-a u opremi, uvježbavanju snaga i pripremi mirovnih operacija).

3. Ojačavanje suradnje ili koordinacije u borbi protiv ostalih netradicionalnih sigurnosnih prijetnji (krijumčarenje, piratstvo, proliferacija oružja masovnog uništenja).

Navedena suradnja razvijat će se postupno kroz duže vremensko razdoblje, i biti zasnovana na ravnopravnom i obostrano korisnom odnosu obje strane, poštivanju međunarodnih zakona i Povelje UN-a, te održavanju suradnje bez obzira na razlike u stavovima obje strane. Kina smatra kako postoje i dalje određena područja na kojima može doći do ugrožavanja razvoja odnosa Kine i NATO-a. Međutim, za kinesku stranu navedena činjenica predstavlja poticaj a ne prepreku za razvijanje suradnje: na taj način Bejing želi imati utjecaj u određivanju smjera dalje transformacije Saveza (kroz potporu stavovima europskih članica Saveza, odnosno razvoju NATO-a prema kooperativnom pristupu sigurnosnim pitanjima umjesto unilateralnog i konfrontacijskog pristupa koji prema kineskim pogledima zagovara Washington).⁴⁵

Zaključak

Kinesko formaliziranje odnosa s NATO-om predstavlja jedan u nizu signala koji pokazuju kako je u Kini formulirana i implementirana nova posthladnoratovska vanjska politika, te u skladu s njom i promijenjena njezina sigurnosna strategija. Nestanak bipolarnog međunarodnog poretka je nakon 1991. godine pred Kinu stavio pred sljedeći problem: hladnoratovski obrasci vanjskopolitičkog i sigurnosnog djelovanja (naglasak na bilateralnim odnosima, balansiranje u odnosu s velikim silama kroz uspostavljanje strateškog partnerstva) nisu bili primjenjivi u novim uvjetima. Kina je stoga nastojala pronaći novi model odnosa s susjedima ali i državama izvan područja sjeveroistočne Azije; ovaj model je trebao normalizirati odnose s zemljama regije i ukloniti njihove strahove o mogućnosti nastanka kineske regionalne hegemonije. S obzirom na stupanj integracije Kine u svjetsku privredu dostignut u zadnjih dvadeset godina, svaki budući sukob⁴⁶ samo bi mogao dovesti do ozbiljnog narušavanja odnosa Kine i susjeda te Kine i SAD, što bi se sigurno negativno odrazilo na dalji ekonomski razvoj Kine.

45

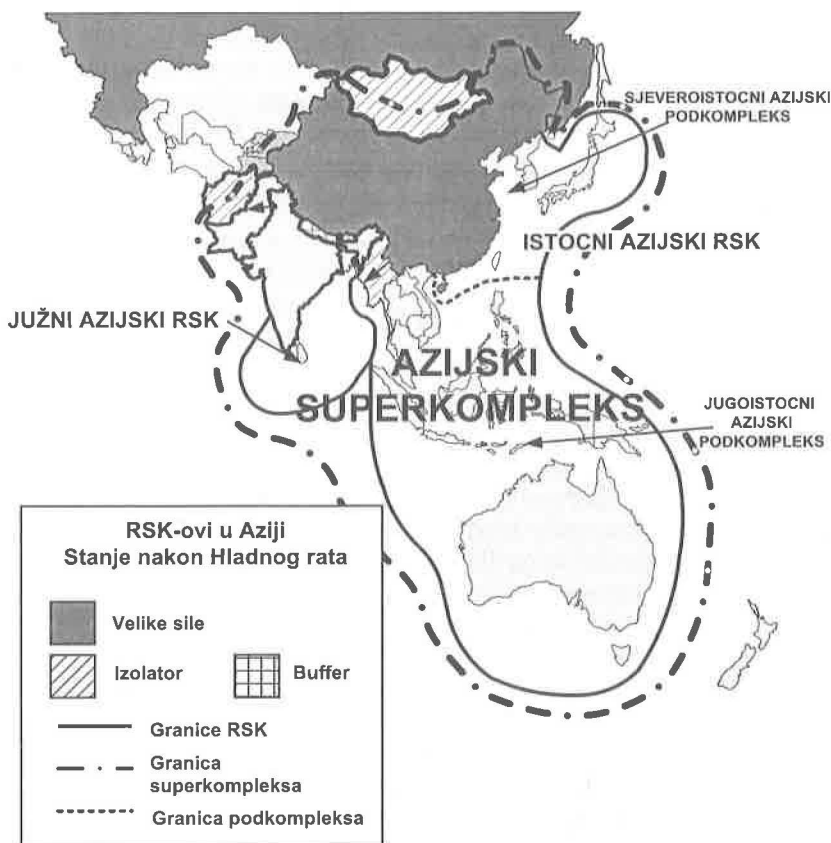
Ibid.

46

Poput kinesko-tajvanskog sukoba 1995., ili tvrdog kineskog stava po pitanju otočja Spratly; u oba slučaja kinesko ponašanje izazvalo je rastuću zabrinutost među zemljama ASEAN-a što je otvaralo mogućnosti uspostavi saveza članica ASEAN-a s nekom vanjskom silom radi ograničavanja moguće kineske ekspanzionističke politike).

U skladu s navedenim ciljem na sigurnosnom području Kina je nastavila tražiti alternativu savezima kao sredstvima za odnose i suradnju među državama. Kinesko nepovjerenje prema savezima rezultat je negativnog povijesnog iskustva - uz neuspješni savez s SSSR-om u pedesetim godinama prošlog stoljeća treba istaknuti i negativno kinesko iskustvo obrambenog saveza Kine i carske Rusije protiv japanske ekspanzije iz 1896. godine.⁴⁷ Za kinesku stranu, posthladnoatovska promjena sigurnosne situacije u Aziji predstavlja

Shema 1. Istočni azijski RSK kao dio azijskog superkompleksa

47

Nakon poraza u ratu s Japanom 1894.-1895., Kina je s Rusijom sklopila 1896. protujapanski savez. Rusija se obavezala kako će u narednih 15 godina poduprijeti Kinu u slučaju rata s Japanom. Zauzvrat Kina je Rusiji dala koncesiju za izgradnju Istočnokineske željezničke pruge u Mandžuriji, te dvije godine kasnije (pod ruskom prijetnjom otkazivanja obrambenog saveza) na 25 godina iznajmila kineske pomorske baze Lü Shun i Ta-lien na sjevernoj obali Žutog mora pod uvjetima koji su izravno narušavali kineski suverenitet nad tim područjem (vidi: Payne, 1996., 181-194). Na kraju, ruska okupacija Man-

mogućnost za uspostavu drugačijeg oblika odnosa među državama.⁴⁸ Kao što je već rečeno, to je razvoj "multilateralnog sigurnosnog dijaloga i suradnje", odnosno sustava kooperativne sigurnosti na području sjeveroistočne Azije.

Premda se u analizama kineske vanjske i sigurnosne politike ističe kineska želja za postizanjem globalne uloge u ovom trenutku kineski prioritet usmjeren je na postizanje i održavanje uloge ključne države na području sjeveroistočne Azije, odnosno na regionalnoj razini. Na sigurnosnom području ovi kineski napori uklapaju se u teoriju regionalnog sigurnosnog kompleksa Barryja Buzana i Olea Wævera.⁴⁹ Kao kineski cilj može se definirati postizanje uloge vodeće države na području Istočnoazijskog RSK-a (vidi shemu 1). Međutim, Kina taj korak mora napraviti na način da ne izazove strahove država regije i njihovu moguću reakciju. To isključuje stvaranje neke sveobuhvatne regionalne sigurnosne organizacije pošto je to s obzirom na različite interese i različite stupnjeve razvoja zemalja regije teško ostvarivo (a vjerojatno i nemoguće). Osim toga, pitanje je koja bi zemlja dominirala u jednoj takvoj regionalnoj sigurnosnoj organizaciji. Negativne kineske ocjene na američko-australske ideje o stvaranju neke vrste "azijskog NATO-a"⁵⁰ pokazuje kako kines-

džurije 1900. godine i ruski pokušaji izvlačenja dodatnih koncesija doveli su do de facto propasti ovog saveza.

48

Prema kineskom mišljenju stvaranje saveza predstavljalo je standardni način djelovanja država na sigurnosnom području; u okviru saveza, osnovanih za zaštitu od obostranog neprijatelja velike sile štitele su male države a zauzvrat su male države prihvaćale vodstvo jedne ili više velikih sila u savezu. Ovakav način djelovanja onemogućavao je suradnju među državama, pošto su mjere koje je poduzimala jedna država ili savez za postizanje sigurnosti neizbježno narušavale sigurnost drugih država. Međutim, u posthladnoratovskom razdoblju sigurnosni interesi država postali su toliko isprepleteni i povezani da su one prisiljene na suradnju (posebno u borbi protiv sigurnosnih prijetnji kao što su terorizam, organizirani kriminal). Kako se takva suradnja ne može uspostaviti kroz saveze, potrebno je pronaći nove načine njezine realizacije.

49

Za razliku od tradicionalnog poimanja međunarodnih odnosa, odnosno teze da globalni sustav presudno utječe na sve subjekte i činiocne međunarodnih odnosa na sličan način, te da zbog anarhične prirode međunarodnih odnosa (postojanje političkih entiteta koji se natječu za ostvarivanje moći i utjecaja u okolini u kojoj ne postoji nadnacionalni autoritet koji bi predstavljao mehanizam za odvijanje i kontrolu odnosa) i dalje postoje veće šanse za izbijanje ratova što drastično smanjuje šanse za uspostavu suradnje, Buzan i Wæver smatraju kako ovo uniformno gledište ne odgovara stvarnoj situaciji. Danas u svijetu postoje područja nestabilnosti obilježena stalnim sukobima; ali, s druge strane, postoje i regije u kojima su države uspješno uspostavile sigurnosne zajednice koje su se pokazale uspješnima u suzbijanju sukoba i poticanju suradnje. Kao alternativu, Buzan i Wæver nude teoriju regionalnog sigurnosnog kompleksa (regional security complex, RSC). Osnovna postavka ove teorije je ideja da globalni sustav nije uniformiran, već da se sastoji od niza podsustava, regionalnih sigurnosnih kompleksa. U okviru svakog sigurnosnog kompleksa postoje drugačiji subjekti, činioци i dinamika. Kao odrednica svakog RSC navodi se međuovisnost njegovih subjekata određena specifičnim obilježja regije. Dinamika odnosa unutar RSC-a određena je s jedne strane materijalnim činioциma (distribucija moći unutar regije, različite sposobnosti država), a s druge strane socijalno određenim obrascima ponašanja (rivalitet, kompatibilnost). Promjene unutar jednog RSC-a odvijaju se pod utjecajem unutarnjih (npr. promjena režima u nekoj od država u regiji) i vanjskih procesa (nastanak ili nastanak država), te vanjskim intervencijama sila izvan područja RSC-a. Vidi: Buzan, Barry i Wæver, *Regions and Powers, The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge 2003., 6-89.

50

Vidi: Commentary: US dreams of Asian NATO, *China Daily*, 18. 7. 2003. (http://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-07/18/content_246008.htm). Jain, Purnendra, A little NATO against China, *Asia Times*, 18. 3. 2006. (<http://www.atimes.com/atimes/China/HCL18Ad01.html>).

ka se strana pribojava da bi takva organizacija bila pod dominantnim utjecajem SAD, što očito nije u kineskom interesu.

Kao alternativu, Kina nastoji uspostaviti razgranatu mrežu regionalnih inicijativa, mehanizama i organizacija na političkom, ekonomskom i sigurnosnom području koje ne bi bile ograničene isključivo na jedno područje, već bi se međusobno nadopunjavale ("kompleksni sigurnosni okvir za suradnju na više razina"). Postupnim produbljivanjem suradnje, s područja na kojima je relativno lako uspostaviti suradnju (ekonomska suradnja, borba protiv terorizma i drugih netradicionalnih sigurnosnih prijetnji) suradnja će se proširiti i na druga područja u kojima u ovom trenutku postoji mogućnost sukobljavanja. Ovakva sigurnosna zajednica bila bi otvorena za suradnju s činiocima izvan regije (SAD, NATO) ako su oni spremni pridonijeti dugoročnoj stabilizaciji regije.⁵¹ To bi trebalo osigurati sprječavanje razvoja buduće sigurnosne arhitekture zasnovane na hijerarhijskim strukturama (savezi) na ovom području.

Na opisani način Kina pokušava, prvo na području sjeveroistočne Azije a zatim vjerojatno i na azijsko-pacifičkom području, stvoriti kooperativnu sigurnosnu arhitekturu u kojoj će imati važnu ulogu. Ovakve namjere su potpuno u skladu s jednim od glavnih dugoročnih ciljeva kineske vanjske politike, poticanjem multipolarnog svjetskog poretka.

Pitanje koje se sada postavlja je: da li će Kina svoju ključnu ulogu u regiji iskoristiti za dalji razvoj suradnje, ili za uspostavljanje njezine hegemonističke dominacije u regiji. Premda su po ovom pitanju mišljenja i dalje podijeljena autor smatra kako činjenice i argumenti izneseni u ovom radu jasno pokazuju da razvoj vanjske i sigurnosne politike NR Kine u smjeru uspostave regionalne hegemonije nije vjerojatan. Takav razvoj ugrozio bi glavni razlog promjene kineske vanjske i sigurnosne politike - postizanje ekonomske modernizacije Kine. Pokazuje se kako involviranje Kine u međunarodnu ekonomiju (posebno nakon kineskog ulaska u WTO) predstavlja najbolji način moderiranja njezinog ponašanja.

Da zemlje regije usprkos još uvijek prisutnim strahovima⁵² počinju prihvaćati snažniju ulogu Kine na području sjeveroistočne Azije pokazuje i negativna reakcija članica ASEAN-a na godišnji izvještaj SAD o kineskim vojnim sposobnostima, koji je nakon ove reakcije ublažen. Kao ključni razlog za ovu promjenu može se istaknuti kinesko ponašanje na ekonomskom području nakon azijske financijske krize 1997-1998. godine, te konstruktivno kinesko po-

51

Vidi: Guihua, Jin, Brief Comments on Security Cooperation in the Asia-Pacific Region, *Foreign Affairs Journal*, No.74, Chinese People's Institute of Foreign Affairs, 2005. (<http://www.cpifa.org/news/detail.php?ID=251&Issue=1>).

52

Kod nekih članica ASEAN-a prisutna je zabrinutost da značajno poboljšanje odnosa između Kine i nekih članica ASEAN-a može dovesti do podjela unutar ASEAN-a koje bi negativno utjecale na dalji razvoj integrativnih procesa unutar organizacije.

našanje u otvorenim pitanjima (pitanje otočja Spratly).⁵³ Može se reći kako članice ASEAN-a prihvaćaju kinesku politiku djelovanja kroz regionalne multilateralne mehanizme radi stvaranja međusobne međuovisnosti zemalja regije: da bi ostvarila navedeno, Kina moderira svoje ponašanje kroz ograničavanje svojih suverenih interesa. Takva strategija prihvatljiva je za članice ASEAN-a pošto je stvaranje međuovisnosti jedini siguran način za sprječavanje mogućeg hegemonističkog ponašanja Kine. Može se reći kako članice ASEAN-a, usprkos međusobnih razlika, po ovom pitanju dijele zajednički stav.⁵⁴ Dugoročno, opisana kineska strategija promoviranja mreže multilateralnih sigurnosnih institucija može dovesti do transformacije sustava bilateralnih saveza koje su za vrijeme hladnog rata na azijsko-pacifičkom području stvorile SAD. San Francisco sustav saveza predstavlja mrežu bilateralnih saveza između SAD i američkih saveznika; stvoren je na temelju mirovnog sporazuma između SAD i Japana iz 1951. godine koji je uspostavio bilateralni savez obje strane i ujedno odbačena mogućnost stvaranja azijske verzije NATO-a.⁵⁵ Glavna obilježja sustava San Francisco su mreža formalnih bilateralnih saveza sa SAD kao središtem istih,⁵⁶ snažna asimetrija u savezničkim odnosima (na području sigurnosti i ekonomije; SAD su davale značajne ekonomske ustupke - trgovinske povlastice, pristup američkom tržištu - u zamjenu za ustupke na sigurnosnom području), nepostojanje multilateralnih sigurnosnih struktura, poseban povlaštenu položaj Japana, te liberalni pristup američkom tržištu i pružanje ograničene razvojne pomoći SAD.⁵⁷ Sustav je bio izuzetno uspješan za vrijeme hladnog rata, a održao se i u posthladnoratovskom razdoblju. SAD u zadnjih nekoliko godina (a posebno sadašnja administracija) nastoje revitalizirati sustav San Francisco.⁵⁸ Ključni cilj ovih ideja je zadržavanje sustava San Francisco kao ključnog činioca stabilnosti

53

NR Kina je tako 1999. godine prihvatila formaliziranje razgovora o problemima u Južnokineskom moru s članicama ASEAN-a; u studenom 2002. godine Kina i članice ASEAN-a sklopile su sporazum o izbjegavanju aktivnosti koje bi mogle dovesti do eskalacije sukoba u Južnokineskom moru.

54

Za obrazloženje ove teze, vidi: Odgaard, Lisette, The South China Sea: ASEAN's Security Concerns About China, *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, 2003., 11-24.

55

Za proces nastajanja saveza Japana i SAD, te ideje o stvaranju sustava kolektivne sigurnosti u Aziji, vidi: Hosoya, Chihiro, The Road to San Francisco: The Shaping of American Policy on the Japanese Peace Treaty, *The Japanese Journal of American Studies*, Vol. 1, 1981., 87-118.

56

Ni savezi poput SEATO-a i ANZUS-a nisu bili multilateralni (poput NATO-a), već je i unutar njih postojao bilateralni odnos SAD i pojedinih članica saveza.

57

Za prikaz razvoja San Francisco sustava saveza, vidi: Calder, Kent E., Securing security through prosperity: the San Francisco system in comparative perspective, *The Pacific Review*, Vol. 17, No. 1, 2004., 135-157.

58

Za opis napora u revitalizaciji sustava San Francisco, vidi: Blackwill, Robert D., Dibb, Paul (urednici), *America's Asian Alliances*, BCSIA Studies in International Security, MIT Press, 2000.; Lankowski, Michael, America's Asian alliances in a changing world, *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 57, No. 1, 2003., 113-124.

azijsko-pacifičkog područja, dok bi multilateralni sigurnosni dijalog usmjeren na suradnju prema rješavanju netradicionalnih sigurnosnih prijetnji predstavljao samo dodatak sustavu San Francisco.⁵⁹ Međutim, niz činilaca - od tekućeg procesa uspostave i razvoja niza multilateralnih inicijativa i institucija do posljedica ekonomske globalizacije u regiji (ulazak u WTO Kine i Vijetnama) postepeno erodiraju ovaj sustav. Ipak, nerealno je očekivati nestanak sustava San Francisco. Vjerojatniji ishod je dugotrajno prožimanje i povezivanje oba sustava pri čemu bi krajnji rezultat mogao biti dalji razvoj sustava San Francisco kroz njegovo integriranje u novu širu sigurnosnu arhitekturu koja se stvara na azijsko-pacifičkom području. Opisana transformacija ne mora voditi sukobljavanju Kine i SAD. Bez obzira na kritiku američke vanjske politike kineska strana svjesna je da je američka prisutnost na području sjeveroistočne Azije te azijsko-pacifičkom području neophodna za održavanje mira i stabilnosti, te da takvu ulogu podržavaju i druge zemlje regije (za koje je zadržavanje involviranosti SAD i dalje bitno radi moderiranja kineskog ponašanja).⁶⁰ Odnos između dvije zemlje nikad neće biti potpuno skladan (najbolje se može opisati kao kombinacija suradnje i natjecanja), ali obje strane imaju interes u rješavanju glavnih sigurnosnih izazova stabilnosti sjeveroistočne Azije i azijsko-pacifičkog područja (Sjeverna Koreja, dugoročno rješavanje statusa Tajvana, zadržavanje sadašnjeg statusa Japana, sigurnost pomorskih komunikacijskih linija), pri čemu moraju surađivati. U navedenom kontekstu održavanje sustava San Francisco kao dijela šire kooperativne sigurnosne arhitekture omogućit će dalju prisutnost SAD na azijsko-pacifičkom području te služiti kao jamstvo protiv mogućnosti hegemonističkog ponašanja Kine. Međutim, američka strana morat će prihvatiti činjenicu kako će njezino ponašanje također biti moderirano kroz mehanizme kooperativne sigurnosne arhitekture.

Literatura

Can NATO get closer to China?, *People's Daily Online*, 2. 7. 2004. (english.people.com.cn/200407/02/eng20040702_148310.html).

China's National Defense, Information Office of the State Council of the People's Republic of China, July 1998, Beijing (<http://russia.shaps.hawaii.edu/security/china-defense-july1998.html>).

Commentary: US dreams of Asian NATO, *China Daily*, 18. 7. 2003. (http://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-07/18/content_246008.htm).

59

Ovaj pristup (double-track approach) formuliran je sredinom prošlog desetljeća na temelju revitalizacije sigurnosnog saveza SAD i Japana. Vidi:

60

Vidi: Tonelson, Alan, *A Necessary Evil? Current Chinese Views of America's Military Role in East Asia*, Henry L. Stimson Center, 2003.

- Acharya, Amitav, 'Why Is There No NATO in Asia?' *The Normative Origins of Asian Multilateralism*, Weatherhead Center for International Affairs Paper No. 05-05, Harvard University, 2005.
- Ba, Alice D., China and ASEAN, Renavigating Relations for a 21st Century Asia, *Asian Survey*, Vol. 43 No. 4, 2003., 622-647.
- Baiyi, Wu, The Chinese Security Concept and its Historical Evolution, *Journal of Contemporary China*, 10(27), 2001.
- Benjian, Xin, Security Dilemma Vs. US Policy Towards China in the Post-Cold War Era, *Contemporary International Relations*, rujan 2001. (www.uscc.gov/researchpapers/2000_2003/pdfs/secur.pdf).
- Blackwill, Robert D., Dibb, Paul (urednici), *America's Asian Alliances*, BCSIA Studies in International Security, MIT Press, 2000.
- Buzan, Barry i Wæver, *Regions and Powers, The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.
- Calder, Kent E., Securing security through prosperity: the San Francisco system in comparative perspective, *The Pacific Review*, Vol. 17, No. 1, 2004., 135-157.
- Cheng-Chwee, Kuik, Multilateralism in China's ASEAN Policy: Its Evolution, Characteristics and Aspiration. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 27, No. 1, 2005., 102-122.
- Cheng, Joseph Y.S., Wankun, Zhang, Patterns and Dynamics of China's International Strategic Behaviour, *Journal of Contemporary China*, Vol. 11, No. 31, 2002., 235-260.
- Christensen, Thomas J., Chinese Realpolitik, *Foreign Affairs*, Vol. 75, No. 5, rujan/listopad 1996., 37-52.
- Deng, Yong, Hegemon on the Offensive: Chinese Perspectives on U.S. Global Strategy, *Political Science Quarterly*, Vol. 116. No. 3, 2001., 343-365.
- Dongfeng, Ren, *The Central Asia policies of China, Russia and the USA, and the Shanghai Cooperation Organization process: a view from China*, Stockholm International Peace Research Institute, 2003.
- Goldstein, Avery, The Diplomatic Face of China's Grand Strategy: A Rising Power's Emerging Choice, *The China Quarterly*, Issue 168, 2001., 835-864.
- Guangcheng, Xing, China's Foreign Policy Toward Kazakhstan. U Legvold, Robert (urednik) *Thinking Strategically, The Major Powers, Kazakhstan and the Central Asian Nexus*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2003., 107-140.
- Guichang, Zhu, *China and the Asia Pacific Security System*, Jean Monnet Working Papers in Comparative and International Politics no.32, 2000. (<http://www.fscpo.unict.it/EuroMed/jmwp32.htm>).
- Guihua, Jin, Brief Comments on Security Cooperation in the Asia-Pacific Region, *Foreign Affairs Journal*, No.74, Chinese People's Institute of Foreign Affairs, 2005. (<http://www.epifa.org/news/detail.php?ID=251&Issue=1>).
- Halloran, Richard, China: Restoring the Middle Kingdom, *Parameters*, Vol. 28, No. 2, 1998., 56-68.

- Hemmer, Christopher, Katzenstein, Peter J., Why is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism, *International Organization*, Vol. 56, No. 3 2002., 575-607.
- Hosoya, Chihiro, The Road to San Francisco: The Shaping of American Policy on the Japanese Peace Treaty, *The Japanese Journal of American Studies*, Vol. 1, 1981., 87-118.
- Jain, Purnendra, A 'little NATO' against China, *Asia Times*, 18.3.2006. (<http://www.atimes.com/atimes/China/HC18Ad01.html>).
- Jian, Chien, *Mao's China and the Cold War*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill 2001.
- Jianqun, Wang, *Forging Closer China-ASEAN Cooperation at the Regional Multilateral Arena*, China-ASEAN Project Occasional Paper No. 2, Centre for Asean Studies, University of Hong Kong, 2003.
- Johnston, Alastair Iain, "Is China a Status Quo Power?", *International Security*, Vol. 27, No. 4, 2003., 5-56.
- Lai, Yueh-Tsan, China's Strategy Toward the Asia-Pacific Multilateral Mechanism, *RUSI Journal*, Vol. 149, No. 1, 2004., 69-71.
- Lankowski, Michael, America's Asian alliances in a changing world, *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 57, No. 1, 2003., 113-124.
- Liping, Xia, China: a responsible great power, *Journal of Contemporary China*, Vol. 26, No. 10, 2001., 17- 25.
- Liping, Xia, The New Security Concept In China's New Thinking Of International Strategy, *SIIS International Review*, no. 34, Shanghai Institute for International Studies, 2004. (<http://www.sis.org.cn/english/journal/2004/1/InterReview/Xia%20Liping.htm>).
- Marcus, Jonathan, China seeks dialogue with Nato, *BBC News* 14.12.2002.
- Mengzi, Fu, China's Development and Security Concept, *Beijing Review*, 23.5.2005. (<http://www.bjreview.com.cn/En-2005/05-23-e/viewpoint.htm>).
- Payne, S.C.M., *Imperial Rivals: China, Russia and Their Disputed Frontier*, M.E. Shape, New York 1996.
- Odgaard, Lisette, The South China Sea: ASEAN's Security Concerns About China, *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, 2003., 11-24.
- Qianghong, By Hu, A Preliminary Analysis of NATO's Trends Around Its Istanbul Summit. *International Security Studies*, 4th Issue, 2004., 46-55.
- Ross, Robert S (ur.), *China, the United States, and the Soviet Union: Tripolarity and Policy Making in the Cold War*, M. E. Shape, New York 1993.
- Ross, Robert S., Changbin, Jian (urednici), *Re-examining the Cold War: U.S.-China Diplomacy, 1954-1973*, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts) 2001.
- Segal, Gerald, East Asia and the "Constrainment" of China, *International Security*, Vol. 20, No. 4, 1996., 107-135.
- Tonelson, Alan, *A Necessary Evil? Current Chinese Views of America's Military Role in East Asia*, Henry L. Stimson Center, 2003.

- Yang, Jin, Framing the NATO Air Strikes on Kosovo Across Countries: Comparison of Chinese and US Newspapers. *Gazette: The International Journal for Communication Studies*, Vol. 65, No. 3, 2003., 231-249.
- Wo-Lam Lap, Willy Moscow Tilts West, Beijing Worries, *The Jamestown Foundation China Brief*, Vol. 2 No. 12, 2002., 9-10.
- Zhang, Zhuqian, Beijing Calling, *NATO Review*, No.3, 2003., 38-40 (http://www.nato.int/docu/review/pdf/i3_en_review2003.pdf).
- Zhenqiang, Pan, China and NATO in the Future. *Foreign Affairs Journal*, No.75, Chinese People's Institute of Foreign Affairs, 2005. (<http://www.cpifa.org/news/detail.php?ID=267&Issue=1>)
- Zhuangzhi, Shu, New and Old Regionalism: The Shanghai Cooperation Organization and Sino-Central Asian Relations, *The Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 4, 2004., 604-611.

Summary

People's Republic of China and NATO

Relations development between People's Republic of China and NATO results form a radical change in China's foreign and security policy in the second half of the last decade. As an outcome of the adjustment process to new post Cold war relations on global as well as regional level, China started with its enrolment in multilateral political, security and economic mechanisms and institutions in the East Asia region. The goal is to create cooperative security system which should secure long-term security and stability in the East Asia region.

Key words: China, NATO, China's security policy, China's foreign policy, China-NATO relationship